

מועדים וסדרי דין בבוררות

מהנדס יחיאל ברנר, ע"ד

בין שני צדדים נחתם הסכם בוררות, על פיו מונה עו"ד להיות בורר בסכסוך. עם תחילת הבוררות קבע הבורר לוח זמנים להגשת כתבי הטענות על ידי שני הצדדים. כתב התביעה הוגש במועד. במקום כתב הגנה, הגיש עוה"ד של הצד השני בקשה לשחרור מייצוג, וכן בקשה להארכת המועד להגשת כתב ההגנה, והבורר נעתר לבקשות אלה. כתב ההגנה לא הוגש גם במועד שהוארך, וכן גם לא לאחר מכן. בנסיבות אלה הורה הבורר לתובע להגיש את תצהירו ומסמכיו, לאחר הגשת מסמכי התובע, הגיש הצד השני, פעם נוספת, בקשה להארכת המועד להגשת כתב ההגנה, ופעם נוספת נעתר הבורר לבקשה. משכתב ההגנה לא הוגש גם הפעם, נתן הבורר פסק בוררות, בו חייב את הנתבע לשלם לתובע כ-250,000 ש"ח.

שני הצדדים פנו לביהמ"ש המחוזי. התובע, בבקשה לאשר את פסק הבורר, והנתבע בבקשה לבטלו. את בקשתו לביטול פסק הבורר סמך הנתבע על הוראות סעיף 24 (4) לחוק הבוררות, הקובע כעילת ביטול את הנסיבות בהן: "לא ניתנה לבעל-דין הזדמנות באותה לטעון טענותיו או להביא ראיותיו." לטענת הנתבע, הגם שלא עמד בהארכת שניתנו לו להגשת כתב ההגנה מטעמו, אין בכך כדי להצדיק את קיפוחו באי-שמיעת טענותיו לפני מתן פסק הבוררות.

ביהמ"ש המחוזי בחן את הבקשה לביטול פסק הבוררות בשני עניינים. האחד - הנסיבות שגרמו לאי-הגשת כתב ההגנה, והשני - האם יש לנתבע סיכוי הצלחה להדוף את התביעה, כולה או חלקה. משמצא ביהמ"ש, כי במועדים הרלוונטיים לא היה הנתבע מיוצג על ידי עו"ד עקב מחסור-כיס, וכן משמצא שהמועדים שנקבעו על ידי הבורר היו מועדים קצרים ביותר, בסדרי גודל של ימים או שבוע/שבועיים, ולאחר שקבע שלנתבע יש סיכוי לתקוף את התביעה, הורה ביהמ"ש להחזיר את הדיון לבורר, "על מנת שידון במחלוקת בופה". בנוסף, החליט ביהמ"ש להטיל על הנתבע הוצאות בסך של כ-20,000 ש"ח, וכן החליט שבמקרה שסכום זה לא ישולם תוך 30 יום, "יכנס פסק הבוררות לתוקפו ולא יבוטל".

את החלטתו להחזיר את הדיון לבורר ולא להכשיר את פסק הדין, תלה ביהמ"ש המחוזי בהלכה הפסוקה, עליה חזר ביהמ"ש העליון כמה וכמה פעמים בנוגע לסדרי הדיון הנהוגים בביהמ"ש, הקובעת: "כי מטרתו של ההליך המשפטי היא לעשות צדק בין הצדדים על יסוד בירור העניינים השנויים במחלוקת ביניהם, ויש לאפשר, ככל הניתן, תיקון פגמים דיוניים המונעים בירור אמיתי של הסוגיה, כאשר הדבר אינו גורם עוול מהותי לצד השני". הגם שהלכה זו נקבעה לענין סדרי הדיון החלים בדיונים בבתי המשפט, אימץ ביהמ"ש המחוזי הלכה זו גם בכל הנוגע לסדרי הדיון בבוררות.

בהמשך דבריו בענין דין, מאזכר ביהמ"ש המחוזי מאזכר את פסק דינו של ביהמ"ש העליון, שניתן על ידו כבר בשנות השישים, בו קבע ביהמ"ש, מפי כב' השופט ברנזון, כי: "הפרוצדורה אינה מיטת סדום שבה מקצצים את רגליו או מתיזים את ראשו של בעל-דין כדי להכניסו לתוכה כנכה או כבר-מין. הפרוצדורה היא מסגרת רחבה וגמישה למדי המכוונת לתת לבעל-דין את מלוא האפשרות להציג ולפתח את ענינו בצורה מלאה ושלמה. היא חייבת להישאר כך גם כאשר קורית תקלה או כשבעל-דין עושה שגיאה במהלך המשפט הניתנת לתיקון בלי לגרום עוול לבעל-הדין האחר, ועל בית המשפט להרשות תיקון כזה בנדיבות וברחבות. ב"עוול" מתכוון אני לעוול מהותי וממשי הפוגע בזכות מטריאלית או מקפח לגוף הענין, ולא רק לאי-נוחות מהלית, אי-נוחות מסוג זה ניתנת בדרך כלל לתיקון בצורה נאותה, בלי לקפח את ענינו של אף אחד מבעלי הדין. כבר אמרנו הרבה פעמים, שכמעט ואין לך דבר שבסדר דין שאינו ניתן לתיקון על ידי האמצעי של פסיקת הוצאות. זו הדרך המתאימה שעל בית המשפט לנקוט בה ובלבד, כאמור, שלא יהא בכך משום עשיית עוול לצד השני, כי אין מתקנים עוול בעוול... איש לא יחלוק על הצורך ביעול העבודה בבתי המשפט. בדרך כלל, יש לשבח את הרצון לנהל משפט בכל המהירות האפשרית וביעילות רבה ככל האפשר. אבל דחף היעילות אינו צריך ליהפך לבהילות, לעולם אין לשכוח שסדר דין אינו אלא אמצעי להשגת המטרה הנעלה של עשיית משפט צדק, ואין להפוך את האמצעי למטרה בפני עצמה. העניינים צריכות להישאר נשואות תמיד אל המטרה היחידה של כל משפט, והיא - עשיית משפט צדק בין הצדדים על יסוד בירור הוגן והולם של גוף העניינים האמיתיים השנויים במחלוקת ביניהם...".

מצד שני, יש לאזכר גם את דבריו של ביהמ"ש העליון בפס"ד מאוחר יותר, בו קבע ביהמ"ש, בהתייחסו לציטוט המובא לעיל מפיו של השופט ברנזון, כי: "אין לשכוח כי דברים אלה לא נועדו להתיר את הרסן, ולהרשות לכל בעל דין לנהוג בתקנות הדיון כאוות נפשו. רוצה - מקיימן, לא רוצה - לא מקיימן. אמנם, אין הפרוצדורה מיטת סדום אולם גם מזון סתם אין היא, שאתה מקפלו וזורקו ממקום למקום. תקנות הדיון - מטרתם ליצור מסגרת נאותה כדי לאפשר לצדדים להגיע לחקר האמת - בדרך היעילה ביותר, ולכן מן הראוי שנקפיד ככל האפשר לקיימן".

הינה כי כן, אנו שבים וחוזרים לעקרון איזון האינטרסים, שהינו עיקרון-על בכל הכרעה שיפוטית או מעין שיפוטית, כגון בבוררות. על הבורר, כמו על השופט, מוטלת החובה לנווט את הבוררות בצורה היעילה ביותר. עליו להחזיק את ה"מושכות" ואת רסן ניהול הבוררות, ועליו לנהוג ולהנהיג את הבוררות באופן היעיל והמהיר. עליו לוודא שאין הצדדים, או אחד מהם, מבצל לרעה את ההסדרים הדיוניים הנקבעים על ידו, אך מאידך עליו גם לזכור את דבריו של נשיא ביהמ"ש העליון הראשון חשיין: "צדק דחוי עדיף על אי-צדק מהיר". את אי-הענותו של צד להליכים שנקבעים על ידו, על הבורר לברר, להתריע ולהזהיר על כך את הצד הסורר. ולבסוף, כשאין כבר ברירה, הוא יכול להשתמש בהטלת הוצאות על הצד הסורר שכן, כאמור, "כמעט ואין לך דבר שבסדר דין שאינו ניתן לתיקון על ידי האמצעי של פסיקת הוצאות". על הבורר גם להקפיד שלא יתוקן עוול בעוול. דוגמא הנפוצה לכך הינו המקרה בו לא ניתן לתקן את העוול של גרירת לוח זמנים על ידי הארכתו, כאשר בין לבין נכנסה התיישנות לתוקפה, שהינה זכות מהותית, והענות להארכת מועד תרוקן את טענת ההתיישנות מכל תוכן. לבסוף, במקרה של ספק, עדיף לו להתייעץ עם גורם משפטי מוסמך, לפני מתן פסק בוררות בהעדר הגנה, או לפני נקיטת צעדים דרסטיים דומים, העלולים לפגוע בהוכיח אחד הצדדים וולא רצדה וריחוד לדיו או להלכה המחובה